

A Magyar Tudományos Akadémia véleménye és javaslatai „a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatról szóló 2024. évi ... törvény tervezetével kapcsolatban

Általános észrevételek

A Magyar Tudományos Akadémia a hazai tudományért vállalt felelősségéből eredően az alábbi észrevételeket, javaslatokat teszi a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatról c. törvény tervezetével kapcsolatban.

1. A HUN-REN küldetése

A Magyar Tudományos Akadémia egyetért azzal, hogy a Kutatási Hálózat küldetésének meghatározó része a magyar gazdaság és magyar nemzet előtt álló kihívások megoldása érdekében végzett kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenység.

Javasoljuk, hogy a küldetés egészüljön ki a nemzeti kultúra őrzése és ápolása, a világ megismerése, felfedezése által az egyetemes tudomány és kultúra műveléséhez való hozzájárulással is.

2. Tudományos kutatás szabadsága

Nem vitatható az állam joga arra, hogy számára kiemelten fontos kutatási témákban megrendelőként lépjen fel, de a tudományos kutatás közfeladata magában foglalja az alapkutatást is, amely esetében a kutatási témaválasztás szabadságát tiszteletben kell tartani. Javasoljuk ezt egyértelművé tenni a törvény szövegében.

A törvénytervezet jelenlegi megfogalmazása szerint „Az állam megrendelőként lép fel oly módon, hogy a közösen megállapított, kiemelten fontos kutatási témákban és a teljesítményelvárásokban a közfeladat-finanszírozási szerződés keretében állapodik meg a HUN-REN-nel, ami a nemzetközi példáknak és az alkotmányos szabályoknak is megfelel.” Ez úgy értelmezhető, hogy a Kutatási Hálózatban folyó kutatási témák kijelölésében meg kell állapodni az állammal. Ez ebben a formában sérti a tudományos kutatás szabadságának egyetemes és alaptörvényi elvét.

Javasoljuk, hogy a törvény garantálja, hogy a közfinanszírozási-szerződés kötelezően tartalmazza a szabad témaválasztás alapján végzett felfedező kutatások támogatásának forrását.

Javasoljuk annak az alaptörvényi elvnek a következetes tiszteletben tartását, hogy tudományos kérdésekben kizárólag a „tudomány művelőinek” van véleménynyilvánítási és döntési jogosultsága. Ezt mind a törvényi szabályozás, mind a megszülető belső szabályozásban tiszteletben kell tartani és érvényesíteni kell az IT és a HUN-REN további testületi tagjai, vezető tisztségviselői kiválasztása, valamint feladatköreik és jogosultságaik megállapítása során. Javasoljuk a törvénytervezet szövegének az előbbieknél megfelelő pontosítását.

3. Irányítási struktúra és részvételiség

A törvény által felvázolt irányítási struktúra szélsőségesen központosított, nem garantálja a kutatóintézetek vezetőinek munkáltatói, kötelezettségvállalási jogát, ellenben hierarchikus rendszerben teljes beleszólást biztosít az elnök és vezérigazgató számára mind az operatív mind a

tudományos irányítás terén. A törvény által felvázolt tudományos testületek tanácsadói jogköre nem biztosítja a tudományos irányítás függetlenségét.

Javasoljuk a kutatóintézetek önálló jogi személyiség melletti működését vagy az igazgatók ezzel egyenértékű jogosítványainak törvénybe foglalását, valamint a központi irányításban a tudományos és operatív irányítás szétválasztását. A törvényben garanciát kell adni arra, hogy a kutatóintézet vezetője olyan jogkörrel legyen felruházva, amely optimális keretet biztosít az intézet vezetéséhez és kutatási feladatainak ellátásához, ideértve a pályázatokon való részvételt, az intézet tevékenységéhez kapcsolódó kötelezettségvállalást és a munkáltatói jogokat.

A HUN-REN Irányító Testületének összetétele nem biztosítja minden nagy tudományterület és a HUN-REN kutatóinak és az őket képviselő intézetvezetőknek a részvételét az irányításban, indokolt a testület bővítése.

Javasoljuk az intézetvezetők és kutatók kötelező részvételét a HUN-REN vezető testületeiben és ennek módját kidolgozni és beemelni a vonatkozó szabályok szövegébe.

Javasoljuk, hogy az Irányító Testület elnökének személyére a tudomány koordinációjáért felelős miniszternek és az MTA elnökének legyen javaslattételi joga, azaz az IT elnökének személyét kettőjük közös javaslatára jelölje ki a miniszterelnök. A 12 fős Irányító Testület tagjaira az MTA elnöke és a tudomány koordinációjáért felelős miniszter egyenlő számban tegyenek javaslatot úgy, hogy a testület tagjainak egyharmada a HUN-REN kutatóintézeti vezetői vagy kutatói közül kerüljenek ki.

4. EU-s támogatások fogadására való alkalmasság

A HUN-REN törvénytervezet szerinti működési formája nagyfokú hasonlóságot mutat a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványokéval (KEKVA). Ez kockázatot jelenthet az Európai Unió kutatási támogatásainak fogadása terén, amennyiben a 2022/2092 Európai Tanács rendeletben, illetve annak 2022/2506 végrehajtási határozatában kifogásoltak fennállását az Európai Tanács megállapítja.

Módosítási javaslatok, részletes észrevételek

I. A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatról szóló 2024. évi ... törvénytervezet egyes jogszabályhelyeihez kapcsolódó javaslatok

„1. § (1) A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat (a továbbiakban: HUN-REN) küldetése, hogy az általa végzett tudományos kutatásokkal és innovációs tevékenységekkel hozzájáruljon új tudományos eredmények létrehozásához, ezáltal a magyar gazdaság és az egész magyar nemzet előtt álló társadalmi, gazdasági és környezeti kihívások megoldásához.”

Javaslat a bekezdés kiegészítésére: 1. § (1) A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat (a továbbiakban: HUN-REN) küldetése, hogy az általa végzett tudományos kutatásokkal és innovációs tevékenységekkel hozzájáruljon új tudományos eredmények létrehozásához, ezáltal a magyar gazdaság és az egész magyar nemzet előtt álló társadalmi, gazdasági és környezeti kihívások megoldásához. **A HUN-REN küldetése, hogy kutatási tevékenysége által hozzájáruljon a nemzeti kultúra őrzéséhez és ápolásához, valamint az egyetemes**

tudomány és kultúra gazdagításához. A HUN-REN közfeladatai megvalósítása során tiszteletben tartja és biztosítja a felfedező kutatás témaválasztási szabadságát.

-

„1.§ (2) h) az Alaptörvény X. cikk (2) bekezdését nem sértve véleményt nyilvánít a hazai tudomány és a társadalom koncepcionális kérdéseiről,”

A pontot törölni javasoljuk az Alaptörvény hivatkozott cikke¹ alapján. A HUN-REN, mint intézmény nem a tudomány művelője, rá nézve nem értelmezhető az alaptörvényi rendelkezés, ellenben az f.) pont szerinti állásfoglalás kibocsátását gyakorolhatja, az (5) bekezdés szerint véleményt nyilváníthat.

-

„4. § (2) A HUN-REN alapító okiratában az Irányító Testület elnökének a miniszterelnök által megjelölt személyt kell kijelölni.”

„11. § (2) Az Irányító Testület:

3. megválasztja az elnököt;”

Ellentmondás az elnök személyének a miniszterelnök általi megjelölésre történő kötelező kijelölése és az IT által megválasztása, még a 12. § (1) figyelembevétele mellett is.

Módosító javaslat:

4. § (2) A HUN-REN **első** alapító okiratában az Irányító Testület **elnökének a tudománypolitika koordinációjáért felelős miniszter és az Magyar Tudományos Akadémia elnöke közös javaslatára** a miniszterelnök által megjelölt személyt kell kijelölni. **Az alapítást követően az elnök megválasztására és visszahívására a 11. § (2) 3. pont, 12. § (1) és a 8. § (2) az irányadó azzal, hogy az elnök megválasztása előtt ki kell kérni a tudománypolitika koordinációjáért felelős miniszter és az MTA elnökének közös javaslatát.**

Indokolás: a tervezet bemutatott ellentmondását nem oldja fel a 12. § (1) önmagában. A tudományos szabadság és a kormánytól való független működés elve indokolja az MTA javaslatának figyelembevételét. Az Elnök megválasztása során a későbbiekben a kormányzati befolyás kizárása, és az MTA véleményének kikérése a tudományosság biztosításának nemzetközi mércéje szerint is indokolt.

-

„8. § (1) A HUN-REN irányító testületi és felügyelőbizottsági tagjainak kijelöléséről – e tisztségek megüresedése esetén – az Irányító Testület a felügyelőbizottsággal együttesen határoz akként, hogy a döntéshez a megüresedő tisztség által érintett testületi szerv tagjai többségének szavazata is szükséges, az alapító okirat azonban az e kérdésben való döntéshozatalhoz további minősített többséget is előírhat.

(2) A HUN-REN Irányító Testülete és felügyelőbizottsági tagjainak, valamint elnökének visszahívásáról a kijelölésükkel azonos módon hozható döntés.”

Módosító javaslat:

8. § (1) A HUN-REN irányító testületi és felügyelőbizottsági ~~tagjainak kijelöléséről~~ **tagjaira** – e tisztségek megüresedése esetén – az Irányító Testület a felügyelőbizottsággal együttesen ~~határoz~~ **tesz ajánlást** és együttesen határoz akként, hogy a döntéshez a megüresedő tisztség által érintett testületi szerv tagjai többségének szavazata is szükséges, az alapító okirat

¹ az ellenkezője nem is lenne elképzelhető...

„Alaptörvény X. cikk (2) Tudományos igazság kérdésében az állam nem jogosult dönteni, tudományos kutatások értékelésére kizárólag a tudomány művelői jogosultak.

azonban az e kérdésben való döntéshozatalhoz további minősített többséget is előírhat. **Az Irányító Testület tagjainak ajánlását megelőzően ki kell kérni a tudomáspolitikai koordinációjáért felelős miniszter és a Magyar Tudományos Akadémia közös javaslatát.**”

Indokolás: az IT tagjainak megválasztása során a későbbiekben a kormányzati befolyás kizárása, és az MTA véleményének kikérése a tudományosság biztosításának nemzetközi mércéje szerint is indokolt.

-

9. § (2) – Nem egyértelmű, miért csak a „HUN-REN által létesített vagy fenntartott, a Ptk. alapján létrehozott jogi személy ügyvezetőjére” alkalmazza a tisztviselő fogalmat, és állapít meg összeférhetlenségi szabályokat.

-

„11. § (1) A HUN-REN ügyvezető szerve a hétfős Irányító Testület, amely tagjainak többsége a tudomány művelői közül kerül kiválasztásra.”

Módosítási javaslat:

11. § (1) A HUN-REN ügyvezető szerve a **12 fős** ~~hétfős~~ Irányító Testület, amely tagjainak többsége a tudomány művelői közül kerül kiválasztásra **oly módon, hogy 1/3-ot a tudományterületek arányos képviselőinek biztosítása mellett a kutatóhálózat kutató munkatársai vagy vezetői közül kell választani, 1/3-ot a tudomány művelőinek legalább tudományos fokozattal rendelkező további képviselői, vezető szereplői közül, további 1/3-ot nemzetközi versenyben sikeres, vagy jelentős innovációs tapasztalattal rendelkező vállalat vezetői közül kell választani.**

Indokolás: a cca 5000 fős új intézmény tudományos szempontokat is figyelembe vevő hatékony vezetése nem biztosított a „tudomány művelői” közül választott 4 fő közreműködésével. Indokolt valamennyi nagy tudományterület képviselőinek biztosítása, e mellett igényformálás a kutatóhálózat véleményének megismerésére valamennyi érdemi döntés előkészítése során, ugyanígy a gazdasági verseny szereplői tapasztalatainak hatékony felhasználása.

-

„16. § (1) A HUN-REN 1. § (2) bekezdésében foglalt közfeladatai ellátására HUN-REN kutatóintézeteket (a továbbiakban: kutatóintézet) hoz létre. A HUN-REN a tudomány szabadsága elvének érvényre juttatásával kutatóintézetekben végzi a tudományos kutatási és innovációs tevékenységét.”

Módosító javaslat:

16.§ (1) A HUN-REN 1. § (2) bekezdésében foglalt közfeladatai ellátására HUN-REN **önálló jogalanyisággal rendelkező és önálló jogalanyisággal nem rendelkező** kutatóintézeteket (a továbbiakban: kutatóintézet) hoz létre. A HUN-REN a tudomány szabadsága elvének érvényre juttatásával kutatóintézetekben végzi a tudományos kutatási és innovációs tevékenységét.

Indokolás: a szervezeti egységesítési szándék mellett is indokolt a kutatóhelyek, vagy egyes kutatóhelyek szervezeti önállóságának megtartása, akár a HUN-REN szervezeti egységeként a Ptk. II. könyv 3:32. § alapján², akár támogatott önálló jogi személyként. Az évtizedek alatt kialakított brand, a futó hazai és nemzetközi pályázatok rugalmas kezelése,

² Ptk. II. könyv 3:32. § (1) (1) „... a létesítő okirat rendelkezhet a jogi személy egyes szervezeti egységeinek jogi személlyé nyilvánításáról, feltéve, hogy a szervezeti egység az alapítótól és a jogi személytől elkülöníthető szervezettel és vagyonnal rendelkezik.”

a közbeszerzési egybeszámítási szabályok teljes szervezetre alkalmazásának elkerülése indokoltá teszik a szervezeten belüli vagy a melletti önállóság lehetőségét. Önálló jogi személy kutatóhely lehetőségére utal a tervezetben a 18. § (12) pont is ³, valamint az állami jutattások körében a Bay Zoltán Nonprofit Kft. üzletrészei 100%-ának vagyonyjuttatásként történő átadása, azaz a kutatóhely önállóságának fenntartása.

-

„20. § (3) A (2) bekezdésben foglalt keretmegállapodás hatálya alatt az állam és a HUN-REN kötelesek hat év időtartamra szóló részletes közfeladat-finanszírozási megállapodásban megállapítani

a) a megállapodással érintett tevékenység vállalt volumenét, indikátorrendszerét,…”

Módosítási javaslat:

20. § (3) A (2) bekezdésben foglalt keretmegállapodás hatálya alatt az állam és a HUN-REN kötelesek hat év időtartamra szóló részletes közfeladat-finanszírozási megállapodásban megállapítani

a) a szabad témaválasztás alapján végzendő felfedező kutatások lehetőségét, valamint a tematikus prioritások alapján megrendelt kutatások körét,

b) a megállapodással érintett tevékenység vállalt volumenét, indikátorrendszerét,…”

„24. § (5) Az (1) bekezdés szerinti ingatlanjuttatással egyidejűleg e törvény 1. § (2) bekezdésében meghatározott közfeladatok ellátására rendelkezésre álló, a jogelőd költségvetési szerv tulajdonában lévő, valamint a jogelőd költségvetési szerv vagyonykezelésében lévő, állami tulajdonban lévő ingó vagyontárgyak (e § alkalmazásában a továbbiakban: ingóságok) e törvény erejénél fogva a HUN-REN tulajdonába kerülnek.”

Módosítási javaslat:

Az (1) bekezdés szerinti ingatlanjuttatással egyidejűleg e törvény 1. § (2) bekezdésében meghatározott közfeladatok ellátására rendelkezésre álló, a jogelőd költségvetési szerv tulajdonában lévő, valamint a jogelőd költségvetési szerv vagyonykezelésében lévő, állami tulajdonban lévő ingó vagyontárgyak (e § alkalmazásában a továbbiakban: ingóságok) e törvény erejénél fogva a HUN-REN tulajdonába kerülnek. **Jelen rendelkezés nem terjed ki a jogelőd költségvetési szerv által használt, a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonában álló ingóságokra.**

Indokolás: az MTA irányítása alatt a kutatóhelyek által használt vagyonelemek az MTA tulajdonában álltak. Ezek atipikus használatba adásáról rendelkezett a KFI törvény és a módosított MTA törvény 2019-ben, így az egyértelműség érdekében indokolt a kiegészítés, miszerint a törvény erejénél fogva csakis az állami tulajdonban álló ingóságok tulajdonjoga száll át a HUN-REN-re.

-

A tervezet 42. § n) pontja rendelkezik a KFI. tv VI/A fejezetének hatályon kívül helyezéséről, többek között a 42/B § (5) bekezdésének megszűnéséről, miszerint: „A (3) bekezdés szerinti közfeladat ellátásához szükséges működés feltételeit a HUN-REN Központ – és a 46. § (1) bekezdésben meghatározott vagyonelemek erejéig a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény (a továbbiakban: MTA tv.) 3. § (1a)

³ 18. § (12) Ha a HUN-REN az 1. § (2) bekezdésében meghatározott közfeladatát a tulajdonában álló vagy általa fenntartott jogi személy bevonásával látja el, úgy e kutatóhely részére biztosított vagyonyjuttatásra is e § rendelkezéseit kell alkalmazni.

bekezdésben meghatározott feladata keretei között az MTA – biztosítja.”, de **hatályban tartja a 46. § (1) bekezdést⁴, melynek hatályon kívül helyezése indokolt.**

Módosító javaslat: „Hatályát veszti a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény...m) **46.§ (1) bekezdése.**”

II. A tudományos kutatásra és fejlesztésre vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2024. évi ... törvénytervezethez tett javaslatok

2. Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény módosítása

„3. § Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény

b) 16. § (3) bekezdésében a „helyi önkormányzatnak,” szövegrész helyébe a „helyi önkormányzatnak, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatnak” szöveg lép.”

Módosítási javaslat: b) 16. § (3) bekezdésében a „helyi önkormányzatnak,” szövegrész helyébe a „helyi önkormányzatnak, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatnak, **a Magyar Tudományos Akadémiának**” szöveg lép.”

Indokolás: az Akadémiának évtizedek óta felajánlott gyűjtemények és hagyatékok egységének kialakítása és megőrzése érdekében indokolt, hogy ha az öröklés útján megszerzett képző-, ipar-, népművészeti alkotást, muzeális tárgyat, gyűjteményt vagy ennek egy részét az örökös az MTA-nak felajánlja, és az MTA azt elfogadja, az örökös mentesüljön a felajánlott ingóörökségre eső öröklési illeték alól, részesüljön a törvényhely nyújtotta illeték kedvezményben.

3. A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény módosítása

„4. § A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 3. § (5) bekezdésében az „intézményre,” szövegrész helyébe az „intézményre, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatra,” szöveg lép.”

Módosítási javaslat: A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 3. § (5) bekezdésében az „intézményre,” szövegrész helyébe az „intézményre, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatra, **a Magyar Tudományos Akadémiára**” szöveg lép.

Indokolás: az MTA célvagyonként kapott ingatlan tulajdonát közfeladatai ellátása érdekében használja és hasznosítja, hasonlóan a kivételi körben felsorolt szervezetekhez. Indokolt annak egyértelműsítése, hogy nem csak költségvetési szerveire, hanem az MTA-ra sem terjed ki a hivatkozott törvény hatálya.

-

6. A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény módosítása

„9. § A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 20. § (1) bekezdése a következő g) ponttal egészül ki:
(Nem kell az adót megfizetnie)

⁴ 46. § (1) Eltérő megállapodás hiányában a kutatóintézeti hálózat, kutatóintézetek működtetését szolgáló, a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonában a kutatóhelyek használatában lévő vagyonelemeknek ingyenes használatba bocsátását – a 42/B. § (5) bekezdésének megfelelően – az MTA biztosítja. Az ingyenes használat körébe tartozó vagyonelem, ingatlan használója azt rendeltetésének megfelelően köteles használni, üzemeltetni, karbantartani, gondoskodni az állagmegóvásról, köteles az állagmegóváson túl jelentkező rekonstrukciós, fejlesztési költségeket, közterheket, költségeket, díjakat viselni, valamint gondoskodni a vagyonvédelemről.

„g) a HUN-REN-nek az adóalapja azon része után, amelyet céljainak, közfeladatának, közérdekű tevékenységének megvalósítását szolgáló tevékenysége révén szerzett bevétele – így különösen az alapító által rendelt, valamint az egyéb forrásból származó vagyron átvételéből, hasznainak szedéséből származó bevétele – képvisel az összes bevételén belül.”

Módosítási javaslat: 9. § A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 20. § (1) bekezdése a következő **h) ponttal** egészül ki:

(Nem kell az adót megfizetnie)

a Magyar Tudományos Akadémiának az adóalapja azon része után, amelyet céljainak, törvényben meghatározott közfeladatainak megvalósítását szolgáló tevékenysége révén szerzett bevétele – így különösen vagyonelemei hasznainak szedéséből származó bevétele – képvisel az összes bevételén belül.

Indokolás: az MTA vagyonelemeinek hasznosításából származó jövedelmét közfeladatainak ellátására, a tudomány támogatására, így például, de nem kizárólagosan ösztöndíjak és díjak alapítására, pályázatok finanszírozására, tudományos minősítő rendszer fenntartására fordítja. Indokolt a módosítással egyértelművé tenni az MTA kivételi körbe soroltságát.

III. Javaslatok a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL törvény módosításához

1. §

Hatályát veszti a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 3. § 1a pontja a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatról szóló 2024. évi ... törvény 29. §-a hatálybalépésének napján.

2. §

MTAtv. 9. § (8) bekezdés helyébe az alábbi pont lép:

(8) A Közgyűlés akkor határozatképes, ha azon a szavazásra jogosultak több mint fele személyesen, vagy videokonferencia alkalmazás igénybevételével tartott közgyűlés esetén személyesen és távjelenléttel együttesen jelen van. Távollévők közötti elektronikus szavazás útján is hozható közgyűlési döntés, ha az egyes napirendi pontok megtárgyalása előzetes írásbeli véleménynyilvánítás útján biztosított az Akadémia belső szabályai szerint.